

ESF projekts „Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana”

2009/0274/1DP/1.2.1.1.2/09/IPIA/VIAA/003, ESS2009/88

E- KULTUROLOĢIJA

Andrejs Mūrnieks

Kultūras jēdziens

7. temats

Civilizācija un kultūra

Kultūru dialogs

1. daļa

Austrumi un Rietumi

Civilizācija un kultūra

Civilizāciju – daži pētnieki (piemēram, O.Špenglers un N.Berdjajevs) mēdz pretstatīt kultūrai.

Šajā gadījumā ar civilizāciju saprot vairāk sabiedrības materiālo attīstību, bet ar kultūru – garīgo.

Pie civilizācijas faktoriem pieskaita sabiedrības organizāciju, tehniku, visu ārējo, atkārtojamo un kvantitatīvo, pie kultūras faktoriem pieder vērtības, priekšstati, garīgais, neatkārtojamais, kvalitatīvais (kas nāk no reliģijas, mākslas, filozofijas).

ž. Maritēns savukārt uzskata, ka *civilizācija nav sava nosaukuma cienīga, ja vienlaikus nav arī kultūra.*

Civilizācija un kultūra **papildina** viena otru.

Kultūra un civilizācija

Civilizācija ir vairāk ārējais, horizontālais: sociālās struktūras, tehnika, komunikācijas, organizācija, valsts iekārta; kultūra – iekšējais un vertikālais: vērtības, ideāli, attieksmes, pārlicības.

Austrumu un Rietumu atšķirības I

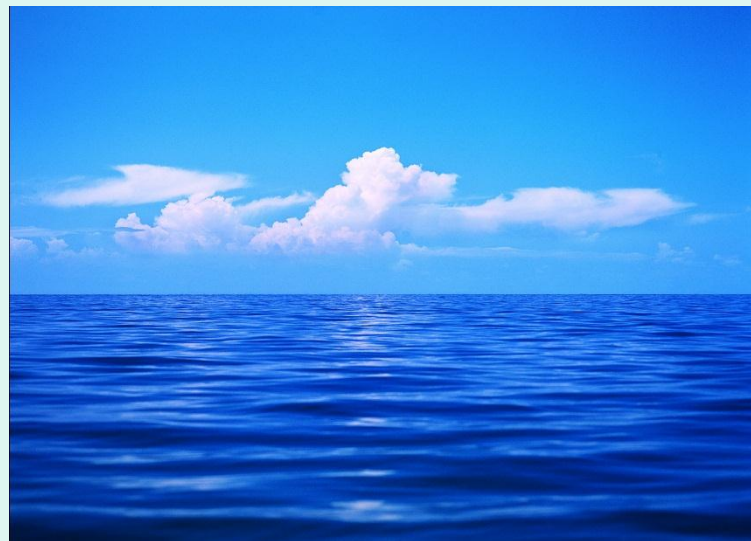
* Rietumu kultūru no citām atšķir tās **dinamiskā attīstība** un **pretrunīgums**. Iemesli šīm īpatnībām ir vismaz trīs:

- 1) Rietumu kultūra veidojusies no diviem avotiem ar visai pretēju raksturu: no antīkās un kristīgās kultūras.
- 2) Bībeles tradīcijai raksturīga, no vienas puses, uzticība atrastajai patiesībai kā vienīgajai, no otras puses, galēju pretrunu iekļaušana domāšanā un pasaules izpratnē (piemēram, Dievs ir viens un Trīsvienīgs, Kristus ir Dievs un cilvēks – vienlaikus, u.tml.).
- 3) Saskaņā ar Bībeles koncepciju pasaule ir reāla, cilvēkam ir jāturpina Dieva iesāktais radīšanas darbs. Turkāt pasaule tiek uzverta kā laika kustība, kas neatkārtojoties rit uz priekšu (lineārais laiks), no šī priekšstata izriet ideja par attīstību (progresu).

* Turpretī Austrumu kultūrām raksturīgs cikliskais laiks, nesteidzība, pretrunu ignorēšana vai pretēju viedokļu iekļaušana kopībā, kur “viss saplūst vienā” pazaudējot savu individuālo raksturu un atšķirību. Abu kultūras tipu simboli: augošs koks (rietumi) un mierīga jūra (austrumi).

Austrumu un Rietumu kultūru atšķirības II

- **Austrumos**
vienība saplūstot
stabilitāte, nemainība

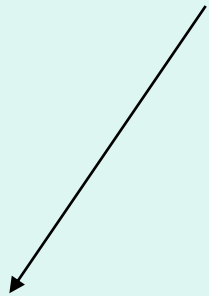

- **Rietumos**
vienība daudzveidībā
attīstība, dinamisms

Cilvēces attīstība vēsturiskā skatījumā II

Esošās civilizācijas

“Karstā”, dinamiskā (Rietumu)

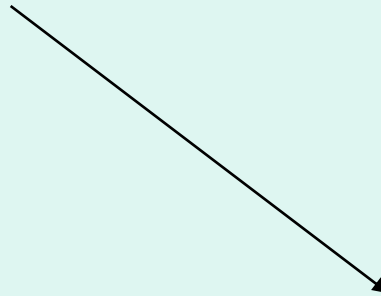
Pazīmes:

ārējā mobilitāte

iekšējā paškontrole

modernizācija

Izzudušās civilizācijas

“Aukstās”, statiskās (Austrumu)

Pazīmes:

kārtība, hierarhijas, klani

plurālisms garīgajā dzīvē

maz mainīga sabiedrība

Austrumu un Rietumu mijiedarbība

Austrumos pieņem:

- rietumu tehnoloģijas
- masu kultūru
- rietumu ideoloģijas
- individuālismu
- vērtību relativismu
- materiālismu
- nevērību pret tradīcijām

Rietumos pieņem:

- austrumnieku lēto darbaspēku
- energoresursus
- eksotiskās preces
- austrumu reliģiju elementus: jaunajās reliģijās, ezotērikā
- apģērbu elementus
- austrumu mākslu, cīņas stilus

Abas puses ir tikai daļēji apmierinātas ar šādu apmaiņu, jo tā ne vienmēr attaisno gaidas. Līdz ar vērtībām tiek pārņemti netikumi, vai arī apmaiņai nav adekvāts raksturs. Pat pārņemot atsevišķas, no konteksta izrautas vērtības – svešā kultūras vidē tām izrādās pretējs (nereti negatīvs) rezultāts nekā tika gaidīts.

Ko Austrumu un Rietumu kultūras varētu iegūt no dialoga un mācīties cita no citas?

Rietumi no Austrumiem:

- vitalitāti, optimismu
- centīgumu darbā
- kolektīvo solidaritāti
- cieņu pret tradīcijām
- apdomību izvēlē
- saikni ar dabu
- cieņu pret vecākiem

Austrumi no Rietumiem:

- kritisko domāšanu
- cieņu pret katru indivīdu
- novatorismu, drosmi veikt jauninājumus
- mērķtiecību, plānveidību, sistemātismu
- patstāvību spriedumos

Svarīgi atrast veidu kā, pārņemot svešo un citādo, nepazaudēt savējo.

Dialogs

*Es, pasaules daļa –
atbildīgs par visu!*

(Rainis)

*Daudzas mūsdienu
problēmas var risināt
tikai kopīgi!*

Pretstatā postmodernisma relatīvismam un masu kultūras unifikācijas tendencēm, 20. gs. sākumā veidojās filozofijas virziens un kustība, kuras uzmanības centrā ir DIALOGS – starp cilvēkiem, valstīm un kultūrām. Dialogs sākotnēji nozīmē **sarunu** (*dia* – divi, *logos* – vārds.). Jautājums – kādu? Kā veidot attiecības, lai tās nepārvērstos konfliktā vai kādu no sarunas partneriem neatstumtu, nenomāktu? Īsts dialogs nozīmē nevis vienaldzību pret patiesību un arī ne savas patiesības uzspiešanu, bet kopīgus patiesības meklējumus. Atbildību pret patiesību.

Paldies par uzmanību!

Jautājumi diskusijām, uzdevumi

- Miniet piemērus no dzīves, vēstures vai literatūras virspusējam un dziļam dialogam starp cilvēkiem! Kādas ir dziļa dialoga pazīmes un kā tās varētu īstenot dialogā starp kultūrām?
- Uzrakstiet atšķirīgo un kopīgo divu dažādu Latvijā dzīvojošu tautību kultūrām! Nosauciet kultūru mijiedarbības gadījumus! Vai, bagātinoties kultūru dialogā un pārņemot citu kultūru vērtības, ir iespējams saglabāt nacionālo identitāti?
- Ar ko atšķiras dažādu nāciju un tautību kultūras no mūsdienu masu kultūras? Kāda ir masu kultūras ietekme uz nacionālām īpatnībām, tradīcijām? Miniet pozitīvus un negatīvus piemērus!
- Kas, jūsuprāt, ir kopīgs Austrumu un Rietumu kultūrās? Kuras ir tās vērtības, kas visur tiek cienītas?